

Ústav romanistiky Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
Oponentský posudek bakalářské práce

Název práce: Jazykové šablony v odborné španělštině – kontrastivní analýza

Autorka práce: Štěpánka Vyletová

Vedoucí práce: PhDr. Jana Pešková, Ph.D.

Bakalářská práce Štěpánky Vyletové kontrastivně analyzuje tři typy španělských a českých smluv (darovací, kupní a nájemní), které jsou v obou jazycích bohaté na jazykové šablony. Vzhledem k ustálenosti a frekventovanosti těchto jazykových konstrukcí se můžeme domnívat, že by měly být snadno mezijazykově převoditelné nástroji automatického překladu, ale v překladatelské praxi se ukazuje, že tomu tak nebývá vždy. Práce reaguje na tuto skutečnost tím, že mapuje jazykové šablony v daných typech smluv a zjišťuje, zda jsou vybrané strojové překladače (eTranslation, DeepL) schopny je správně přeložit (s. 9).

Text tradičně sestává z části teoretické (s. 11–30, kap. 1) a praktické (s. 31–58, kap. 2), je logicky strukturován, tematicky koherentní a v přílohách obsahuje vzorové smlouvy ze španělského i českého jazykového prostředí (s. 69–86). V teoretické pasáži autorka nejprve čtenáře náležitě seznamuje s látkou funkčních stylů (1.1), právního jazyka (1.2) a překladu (1.3) a upozorňuje na specifika právního textu ve španělštině (1.4). Poznatky pro každý oddíl přitom čerpá z příslušné odborné literatury (Čechová et al., Knittlová et al., Králová-Kullová; Tomášek, Man; Alcaraz Varó a Hughes, Chromá ad.). S ohledem na zadané téma je zcela v pořádku, že větší pozornost je věnována představení jazykových šablon a různým přístupům k jejich klasifikaci. Zásadní je přitom členění na *lexikální*, *větné* a *konstrukční jazykové šablony*, neboť toto kritérium je relevantní pro pozdější analýzy. Po obsahové stránce nemám k teoretické části výhrad, témata výkladu jsou adekvátně zvolena a s přihlédnutím k celkovému rozsahu práce rozumím i tomu, že nebyl blíže představen strojový překlad, byť možná krátké seznámení s MT nástroji by v kontextu využití překladačů v praktické části bylo na místě.

Plynulý přechod mezi teoretickou statí a praktickými analýzami tvoří úvod do druhé kapitoly, v němž je výstižně shrnuta metodologie výzkumu. Nejprve je konkretizováno, jak bude autorka chápat jazykové šablony a jejich poddruhy. Následně jsou představeny jednotlivé páry typů smluv, jež budou kontrastovány (*darovací smlouva :: contrato de donación*, *kupní smlouva :: contrato de compraventa*, *nájemní smlouva :: contrato de arrendamiento*) – ty jsou vždy obsahově definovány v souladu s českou, resp. španělskou legislativou a je popsána jejich makrostruktura, která je taktéž vzájemně porovnána. Jádrem výzkumu jsou analýzy úvodních a závěrečných částí vybraných typů smluv (české vzory poskytl advokátní kancelář, španělské byly získány z internetu) s fokusem na lexikální, větné a konstrukční šablony. Zcela se shodují s autorčiným zhodnocením (např. ze s. 60), že geokulturně či zvykově daná makrostruktura smluv daných zemí do značné míry determinuje využití určitého typu šablon (např. v českém prostředí v úvodu nechybí konstrukční šablona odkazující na příslušnou legislativu, zatímco ve španělských smlouvách bývá takový odkaz uveden až dále v dokumentu apod.).

V kvalitativním rozřazení šablon se s diplomandkou víceméně shodují. Z mého úhlu pohledu jsou však poněkud problematické šablony typu *actuando en calidad de vendedor/comprador*, které bych osobně považovala spíše za větné než lexikální, přestože je zde sloveso ve jmenném tvaru (gerundiu). Ačkoliv se totiž jedná o tzv. polovětnou konstrukci či absolutní klauzi, zastupuje ucelenou myšlenku (reformulovatelnou jako ***que actúa en calidad de vendedor/comprador***) a spíše neodpovídá definici lexikálních šablon jako spojení slov, která jsou součástí věty („...pod trestem peněžité pokuty...“) a neobsahují žádné sloveso. Naopak se blíží definici šablon větných jako útvaru, který má podobu i nedokončené věty (viz s. 20 a 31; ad Man a Tomášek). Sporné může být místy i oddělování konstrukčních a větných šablon, pokud mají šablony odkazující na legislativu podobu spíše větnou než takovou, v níž by převažovaly předložky a předložková spojení (viz např. s. 44 – *Tato smlouva se řídí právním řádem České republiky, zejména pak občanským zákoníkem*). Jako větnou šablonu bych pak označila i fragment na s. 53 k antedecedentu ARRENDADOR – *que es propietario de pleno dominio de la vivienda sita en ____*, a to v souladu s analogickou pasáží tamtéž pro ARRENDATARIO. Velmi

ale oceňuji, že se autorka třídění šablon nebála i s vědomím, že se hranice mezi jednotlivými třemi typy často stírají. Hypotéza ze s. 31, že větné šablony budou převažovat, se potvrzuje.

Víceúrovňová analýza pak pokračuje formou strojového překladu vybraných frekventovaných šablon, a to prostřednictvím dvou nástrojů: eTranslation (The European Commission's Machine Translation system) a DeepL. Pro každý typ smlouvy je vybráno vždy po jedné šabloně lexikální, větné a konstrukční pro oba jazyky, přičemž prováděn je mezijazykový strojový překlad v obou směrech (tedy i zpětný). Ze zvolených MT nástrojů se DeepL jeví jako efektivnější, ačkoliv překlady šablon nejsou vždy zcela spolehlivé, a proto je nezbytná revize ze strany překladatele. Jako zásadní se zde jeví faktor chybějícího širšího kontextu (viz např. i otázka 4 níže). Zkušenosti s tímto překladačem ukazují, že lepších výsledků bývá dosahováno právě tehdy, pokud není překládán pouze izolovaný fragment. Toto tedy zůstává výzvou pro budoucí studie. Jak jsem ale zmínila v úvodu, práci jako celek považuji za velmi přínosnou s ohledem na kritické zhodnocení dosavadních možností strojového překladu automatizovaných šablon. Přesto mám na diplomandku doplňující otázky, které mohou sloužit jako opora pro obhajobu:

1. Na s. 26 je správně uvedeno, že ve španělských právních textech se uplatňuje budoucí konjunktiv (*futuro de subjuntivo*), je však pro 3. osobu plurálu slovesa *tratar* jeho správný tvar *trataran*, jak se v práci píše?
2. U šablony *La donación se puede revocar según los supuestos que recoge el Código Civil* na s. 40 autorka uvádí, že při porovnání významu překladu *Dar může být odvolán podle předpokladů obsažených v občanském zákoníku* (získán z eTranslation) s českou smlouvou by se místo použití substantiva *předpoklad* mělo užít *případ*. Opravdu jsou tyto výrazy v daném kontextu vzájemně zastupitelné?
3. Je při zpětném překladu nezbytné, abychom získali (pokud možno) identický výsledek, jako byla výchozí formulace, nebo je důležitější zachování významu za cenu určité míry modifikace některých lexikálních či gramatických komponent (viz např. s. 41)?
4. Na s. 55 se uvádí, že oba překladače přeložily lexikální šablony *De una parte, Y de la otra* jako *Na jedné straně [A] na druhé straně*. Zpětně je pak oba převedly jako *Por un lado [Y] por el otro*. Je zpětný překlad v pořádku? K čemu při něm došlo? Může v tomto ohledu hrát roli širší kontext překládaného dokumentu?

Stylisticky je práce psána poměrně pěkně s drobnými formulačními neobratnostmi (např. s. 60 – **udělána kvalitativní analýza místo provedena*), strukturace textu je v pořádku. Příklady a výsledky jsou zachyceny v přehledných tabulkách a typologie jazykových šablon značena barevně, v přílohách jsou obsaženy vzory smluv. Příležitostně se objevují drobné překlepy a chyby (např. s. 4 – *Dále se zabývá...*překladu*, s. 25 – **předvede pouze aspekty*, s. 34 – *kvantitativní* namísto *kvalitativní*, s. 50 – **reciproca*, s. 60 – *dokumentů, jež se *týkali*) a nesprávná interpunkce (např. na s. 15, 46 či 59 chybějící čárky u vložených vět nejen přívlastkových). Častěji se vyskytuje analytické stupňování, které není češtině vlastní (např. s. 12, 14, 47, 61 – **nej/více objektivní, variabilní, srozumitelný, zdařilý, přirozený* namísto *nej/objektivnější, variabilnější* atd.). Španělské resumé postrádá interpunkci za konektory (*Primero**, *Al final** apod.) a je zde zaměněn výraz *en cuanto a* za *junto a*, jinak ale nevykazuje zásadní nedostatky. V seznamu literatury upozorňuji pouze na nutnost adekvátního uvedení spoluautora publikace *El español jurídico* (2002), Briana Hughese, který by měl být řádně citován i v textu vedle Alcaraze Varó.

Závěr: I přes uvedené drobné výtky k analýze a formálním náležitostem se domnívám, že práce Štěpánky Vyletové je velmi zdařilá a nad rámec splňuje požadavky kladené na tento typ prací. Diplomandka prokázala schopnost svědomitě a systematicky pracovat s odbornou literaturou i právními dokumenty, syntetizovat teoretické poznatky, kontrastivně porovnat španělské a české jazykové šablony v několika typech smluv a dostát poměrně komplexním stanoveným cílům. Její práci doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím ještě známkou **výborně** s tím, že výsledné hodnocení bude stanoveno na základě obhajoby.